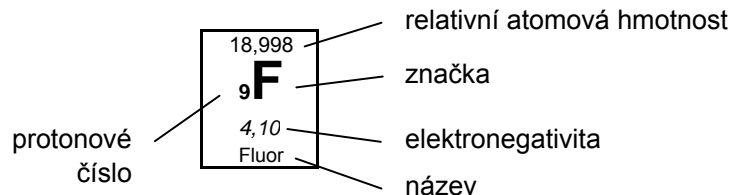

49. ročník
2012/2013

ŠKOLNÍ KOLO
kategorie A a E

KONTROLNÍ TEST ŠKOLNÍHO KOLA
časová náročnost: 120 minut

Periodická soustava prvků

1	1,00794 1 H 2,20 Vodík	2											13	14	15	16	17	18
	I. A		II. A										III. A	IV. A	V. A	VI. A	VII. A	VIII. A
2	6,941 3 Li 0,97 Lithium	9,012 4 Be 1,50 Beryllium											10,811 5 B 2,00 Bor	12,011 6 C 2,50 Uhlík	14,007 7 N 3,10 Dusík	15,999 8 O 3,50 Kyslík	18,998 9 F 4,10 Fluor	4,003 2 He Helium
3	22,990 11 Na 1,00 Sodík	24,305 12 Mg 1,20 Hořčík	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13 13 Al 1,50 Hliník	14 14 Si 1,70 Křemík	15 15 P 2,10 Fosfor	16 16 S 2,40 Síra	17 17 Cl 2,80 Chlor	18 18 Ar Argon
	III. B	IV. B	V. B	VI. B	VII. B	VIII. B	VIII. B	VIII. B	VIII. B	I. B	II. B							
4	39,10 19 K 0,91 Draslík	40,08 20 Ca 1,00 Vápník	44,96 21 Sc 1,20 Skandium	47,88 22 Ti 1,30 Titan	50,94 23 V 1,50 Vanad	52,00 24 Cr 1,60 Chrom	54,94 25 Mn 1,60 Mangan	55,85 26 Fe 1,60 Železo	58,93 27 Co 1,70 Kobalt	58,69 28 Ni 1,70 Nikl	63,55 29 Cu 1,70 Měď	65,38 30 Zn 1,70 Zinek	69,72 31 Ga 1,80 Gallium	72,61 32 Ge 2,00 Germanium	74,92 33 As 2,20 Arsen	78,96 34 Se 2,50 Selen	79,90 35 Br 2,70 Brom	83,80 36 Kr Krypton
5	85,47 37 Rb 0,89 Rubidium	87,62 38 Sr 0,99 Stroncium	88,91 39 Y 1,10 Yttrium	91,22 40 Zr 1,20 Zirkonium	92,91 41 Nb 1,20 Niob	95,94 42 Mo 1,30 Molybden	~98 43 Tc 1,40 Technecium	101,07 44 Ru 1,40 Ruthenium	102,91 45 Rh 1,40 Rhodium	106,42 46 Pd 1,30 Palladium	107,87 47 Ag 1,40 Stříbro	112,41 48 Cd 1,50 Kadmium	114,82 49 In 1,50 Indium	118,71 50 Sn 1,70 Cín	121,75 51 Sb 1,80 Antimon	127,60 52 Te 2,00 Tellur	126,90 53 I 2,20 Jod	131,29 54 Xe Xenon
6	132,91 55 Cs 0,86 Cesium	137,33 56 Ba 0,97 Barium		178,49 72 Hf 1,20 Hafnium	180,95 73 Ta 1,30 Tantal	183,85 74 W 1,30 Wolfram	186,21 75 Re 1,50 Rhenium	190,20 76 Os 1,50 Osmium	192,22 77 Ir 1,50 Iridium	195,08 78 Pt 1,40 Platina	196,97 79 Au 1,40 Zlato	200,59 80 Hg 1,40 Rtuť	204,38 81 Tl 1,40 Thallium	207,20 82 Pb 1,50 Olovo	208,98 83 Bi 1,70 Bismut	~209 84 Po 1,80 Polonium	~210 85 At 1,90 Astat	~222 86 Rn Radon
7	~223 87 Fr 0,86 Francium	226,03 88 Ra 0,97 Radium		261,11 104 Rf	262,11 105 Db	263,12 106 Sg	262,12 107 Bh	270 108 Hs	268 109 Mt	281 110 Ds	280 111 Rg	277 112 Cn	~287 113 Uut	289 114 Uuq	~288 115 Uup	~289 116 Uuh	~291 117 Uus	293 118 Uuo
				Rutherfordium	Dubnium	Seaborgium	Bohrium	Hassium	Meitnerium	Darmstadtium	Roentgenium	Copernicium	Ununtrium	Ununquadium	Ununpentium	Ununhexium	Ununseptium	Ununoctium

6	Lanthanoidy	138,91 57 La 1,10 Lanthan	140,12 58 Ce 1,10 Cer	140,91 59 Pr 1,10 Praseodym	144,24 60 Nd 1,10 Neodym	~145 61 Pm 1,10 Promethium	150,36 62 Sm 1,10 Samarium	151,96 63 Eu 1,00 Europium	157,25 64 Gd 1,10 Gadolinium	158,93 65 Tb 1,10 Terbium	162,50 66 Dy 1,10 Dysprosium	164,93 67 Ho 1,10 Holmium	167,26 68 Er 1,10 Erbium	168,93 69 Tm 1,10 Thulium	173,04 70 Yb 1,10 Ytterbium	174,04 71 Lu 1,10 Lutecium
7	Aktinoidy	227,03 89 Ac 1,00 Aktinium	232,04 90 Th 1,10 Thorium	231,04 91 Pa 1,10 Protaktinium	238,03 92 U 1,20 Uran	237,05 93 Np 1,20 Neptunium	{244} 94 Pu 1,20 Plutonium	~243 95 Am 1,20 Americium	~247 96 Cm 1,20 Curium	~247 97 Bk 1,20 Berkelium	~251 98 Cf 1,20 Kalifornium	~252 99 Es 1,20 Einsteinium	~257 100 Fm 1,20 Fermium	~258 101 Md 1,20 Mendelevium	~259 102 No 1,20 Nobelium	~260 103 Lr 1,20 Lawrencium

KONTROLNÍ TEST ŠKOLNÍHO KOLA (60 BODŮ)**ANORGANICKÁ CHEMIE****16 BODŮ****Úloha 1 Kyselina fluorovodíková versus fluorovodík****10 bodů**

Kyselina fluorovodíková je nejslabší halogenovodíková kyselina. Její disociační konstanta při 25 °C je $3,53 \cdot 10^{-4}$.

Úkoly:

1. Jaký je rozdíl mezi fluorovodíkem a kyselinou fluorovodíkovou?
2. Napište rovnici disociace kyseliny fluorovodíkové ve vodě (a). Je-li koncentrace HF ve vodném roztoku příliš vysoká, vystupuje HF také jako akceptor fluoridového iontu. Popište i tento děj chemickou rovnicí (b).
3. Vypočtete pH vodného roztoku HF o koncentraci $0,1 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$.
4. Jaké bude pH roztoku, bylo-li do 1 dm^3 vodného roztoku HF o koncentraci $0,1 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$ přidáno $0,2 \text{ mol}$ KF? Vysvětlete změnu pH v důsledku přidání soli.

Úloha 2 Teorie VSEPR**6 bodů**

Pojmenujte následující částice, určete oxidační čísla prvků v nich obsažených, zakreslete a pojmenujte jejich tvar podle teorie VSEPR.

XeF_4 , $[\text{SiF}_6]^{2-}$, $\text{SnF}_2 (\text{g})$, ClF_3

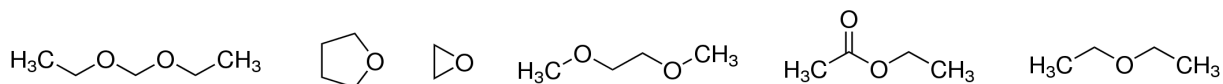
ORGANICKÁ CHEMIE

16 BODŮ

Úloha 1

3 body

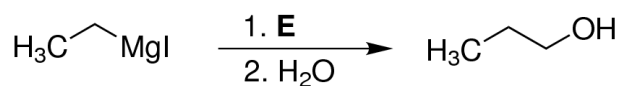
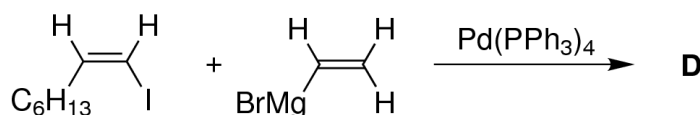
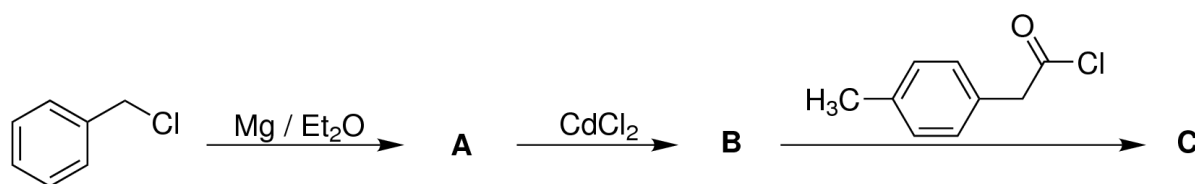
Z následujících látek vyberte ty, které je možno použít jako rozpouštědlo pro přípravu Grignardových činidel (sloučenin typu RMgX).

Úloha 2

10 bodů

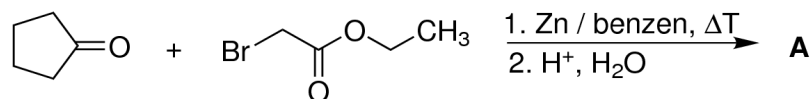
Nakreslete strukturální vzorce sloučenin **A** až **E**:

Úloha 3

3 body

Nakreslete strukturální vzorec produktu **A** následující reakce. Sloučenina **A** snadno při zahřátí ztrácí molekulu vody, nakreslete také strukturu produktu eliminace H_2O !

FYZIKÁLNÍ CHEMIE

16 BODŮ

Úloha 1 Chemické hodiny

12 bodů

Jeden z pokusů, kterými je přímo možné ukázat závislost rychlosti chemických reakcí na počáteční koncentraci reaktantů, jsou tzv. chemické hodiny. Jedná se o experiment, který má několik modifikací. Základní verze zahrnuje reakci mezi peroxodisíranem a jodidem (1). Trijodidový anion, vzniklý oxidací jodidu, ihned reaguje s další komponentou reakční směsi – kyselinou askorbovou, přičemž ji oxiduje na kyselinu dehydroaskorbovou (2). Jakmile je veškerá kyselina spotřebována, dojde k vytvoření modrého zbarvení, které tvoří trijodidový anion se škrobem.

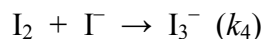
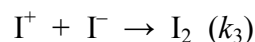
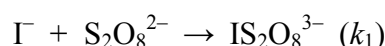

Pro kinetické měření se smísily roztoky, které obsahovaly 0,1 mmol kyseliny askorbové se škrobem, a roztoky jodidu draselného a peroxodisíranu amonného tak, aby jejich počáteční koncentrace odpovídala hodnotám v Tabulce 1. Celkový objem reakční směsi byl vždy 100 ml. Všechny experimenty byly prováděny za teploty 25 °C.

Tabulka 1: Doba před zbarvením roztoku do modra pro různé počáteční koncentrace reaktantů

$c_{(\text{NH}_4)_2\text{S}_2\text{O}_8} / \text{mol} \cdot \text{dm}^{-3}$	$c_{\text{KI}} / \text{mol} \cdot \text{dm}^{-3}$	t / s
0,100	0,100	82,3
0,400	0,100	20,5
0,400	0,200	10,3
0,400	0,400	5,1
0,200	0,200	20,4

Reakce (1) je rychlost určující krok celého sledu reakcí a byl pro ni navržen následující mechanismus:

- Najděte rychlostní rovnici pro reakci (1) na základě dat v Tabulce 1.
- Vypočítejte počáteční rychlost reakce pro dvojici nejkonzentrovanejších roztoků z Tabulky 1 v příslušných jednotkách. Využijte přitom rychlosti úbytku koncentrace kyseliny askorbové ze zadání.
- Vypočítejte experimentální rychlostní konstantu reakce (1) za standardních podmínek.
- Za pomoci navrženého reakčního mechanismu a Bodensteinovy aproximace stacionárního stavu odvoďte rychlostní rovnici pro časový přírůstek tak, aby v ní vystupovaly rychlostní konstanty navrženého mechanismu a koncentrace reaktantů reakce. Předpokládejte, že aproximaci

stacionárního stavu je možné použít pro všechny reakční intermediáty v uvedeném mechanismu. Je navržený mechanismus ve shodě s naměřenými daty z Tabulky 1?

5. Jaký je vztah mezi navrženou experimentální rychlostní konstantou a rychlostními konstantami k_1 až k_4 ?

Úloha 2 Empirické pravidlo a aktivační energie

4 body

Na střední škole se poměrně často zjednodušuje vliv teploty na rychlost reakce. Vyučované empirické pravidlo, které nicméně funguje pro celou řadu reakcí a využívali jej (a využívají) celé generace chemiků, tvrdí, že zvýšením teploty o 10 °C vzroste rychlost reakce při konstantním složení reakční směsi zhruba 2×.

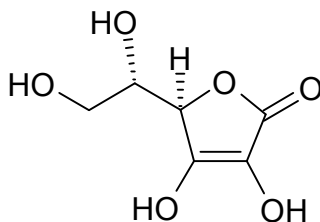
1. Jaké aktivační energii odpovídá toto empirické pravidlo? Jako počáteční teplotu berte standardních 25 °C.
2. O jakou hodnotu ΔE_a by musela být snížena aktivační energie reakce, aby došlo za standardní teploty 25 °C k jejímu urychlení 2×?

BIOCHEMIE**12 BODŮ****Úloha 1****8 bodů**

50 g jablek bylo zhomogenizováno ve 150 ml kyseliny chlorovodíkové (0,2 mol/l), byl přidán škrobový maz a bylo titrováno roztokem jódu (1 mmol/l I₂) do modrého zabarvení. Spotřeba roztoku jódu byla 14,2 ml.

M_r (kyselina askorbová) = 176,12; M_r (I₂) = 253,81

1. Napište rovnici jodometrického stanovení kyseliny L-askorbové.

Vzorec kyseliny L-askorbové

2. Jaký je obsah kyseliny L-askorbové (vitamínu C) v jablkách v mg/100 g? Zaokrouhlete na 2 platné cifry. *Poznámka autora: Jde o typický průměrný obsah v jablkách.*
3. Kolik takovýchto jablek musíte sníst, abyste pokryli doporučený denní příjem 60 mg? Zaokrouhlete na 2 platné cifry.

Úloha 2**4 body**

Krátce 1 – 2 větami vysvětlete:

1. Jaký je rozdíl mezi peroxidázou a katalázou?
2. Jaký je rozdíl mezi oxidázou a reduktázou?
3. Jaký je rozdíl mezi peroxiddismutázou a katalázou?
4. Jaký je funkční rozdíl z hlediska oxidačního stavu hemově vázaného železa (nikoliv enzymové aktivity) mezi peroxidázou a hemoglobinem?